

Kohtuasi C-349/24 [Nuratau]ⁱ**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

13. mai 2024

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Krajský soud v Brně (Brno maakonnakohus, Tšehhi Vabariik)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

9. mai 2024

Kaebaja:

A. B.

Vastustaja:

Ministerstvo vnitra, Odbor azylové a migrační politiky (siseministeerium, varjupaiga- ja rändepoliitika osakond)

Põhikohtuasja ese

Põhikohtuasi puudutab Usbekistani kodaniku A. B. kaebust, milles ta nõuab, et tühistataks Ministerstvo vnitra, Odbor azylové a migrační politiky (siseministeeriumi varjupaiga- ja rändepoliitika osakond) (edaspidi „vastustaja“) 9. novembri 2023. aasta otsus, millega jäeti rahuldamata A. B. rahvusvahelise kaitse taotlus.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Eelotsusetaotluse esitanud kohus palub Euroopa Kohtul tõlgendada direktiivi 2011/95/EL¹ artiklit 3.

ⁱ Käesoleval kohtuasjal on väljamõeldud nimi. See ei vasta ühegi menetlusosalise tegelikule nimele.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiiv, mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele

Eelotsuse küsimus

„Kas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiivi 2011/95/EL (mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule (uuesti sõnastatud)) artiklit 3 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi õigusnormi, mis võimaldab anda rahvusvahelise kaitse taotlejale täiendava kaitse, võib lugeda soodsamaks normiks, et otsustada, kes kvalifitseerub täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavaks isikuks selle sätte tähenduses, muu hulgas juhul, kui on olemas reaalne oht niisuguse suure kahju kannatamiseks, mida ei ole kõnealuse direktiivi artiklis 15 ette nähtud ja mis seisneb selles, et rahvusvahelise kaitse taotlejale riigist lahkumise kohustuse kehtestamine oleks vastuolus asjaomase liikmesriigi rahvusvaheliste kohustustega, eeldusel et see vastuolu liikmesriigi rahvusvaheliste kohustustega on samal ajal seotud olukorraga rahvusvahelise kaitse taotleja päritoluriigis?“

Viidatud liidu õigusnormid ja rahvusvahelised õigusnormid

Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikkel 7.

Direktiivi 2011/95 põhjendused 2, 10, 12, 13, 14, 15 ja 34, artikli 2 punkt f ning artiklid 3, 15 ja 18.

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „EIÕK“) artikkel 8.

Viidatud liikmesriigi õigusnormid

Varjupaigaseaduse nr 325/1999 (zákon č. 325/1999 Sb., o azylu; edaspidi „varjupaigaseadus“), 1. jaanuarist 2000 kuni 31. augustini 2006 kehtinud redaktsioonis, § 91 lõike 1 punkti b kohaselt ei kohaldata riigist lahkumise kohustust, kui see oleks vastuolus Tšehhi Vabariigi rahvusvaheliste kohustustega.

Varjupaigaseaduse 1. septembrist 2006 kuni 30. juunini 2023 kehtinud redaktsioonis oli § 14a lõikes 1 ette nähtud, et täiendav kaitse antakse välismaalasele, kes ei vasta varjupaiga saamise tingimustele, kui rahvusvahelise kaitse menetluse raames tehakse kindlaks, et selle välismaalase puhul on põhjendatud kartus, et kodakondsusjärgesse riiki tagasisaatmisel seisaks ta silmitsi reaalse ohuga kannatada suurt kahju ning selle ohu tõttu ta ei saa või ei taha anda ennast oma kodakondsusjärgse riigi kaitse alla. Varjupaigaseaduse sellesamas redaktsioonis oli § 14a lõikes 2 ette nähtud, et suureks kahjuks selle

vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule (ELT 2011, L 337, lk 9; parandus ELT 2017, L 167, lk 58; edaspidi „direktiiv 2011/95“).

seaduse tähenduses loetakse järgmist: a) surmanuhtlus või hukkamine, b) rahvusvahelise kaitse taotleja piinamine või ebainimlik või väarikust alandav kohtlemine või karistamine, c) suur ja individuaalne oht tsiviilisiku elule või isikupuutumatusetele juhusliku vägivalda tõttu rahvusvahelise või riigisisese relvastatud kokkupõrke puhul või d) olukord, kus välismaalasele riigist lahkumise kohustuse kehtestamine oleks vastuolus Tšehhi Vabariigi rahvusvaheliste kohustustega.

Seaduse eelnõu põhjenduses, millega lisati varjupaigaseadusesse § 14a, on märgitud, et see säte asendab välismaalasele riigist lahkumise kohustuse kehtestamise takistuste institutsiooni viisil, nagu on määratletud varjupaigaseaduse §-s 91. Seoses sellega lisati direktiivi 2004/83² raamidest kaugemale ulatudes suure kahju määratlus, mille kohaselt loetakse suureks kahjuks ka olukord, kus välismaalasele ei ole võimalik kehtestada riigist lahkumise kohustust, arvestades kohustusi, mis tulenevad rahvusvahelistest lepingutest, millega Tšehhi Vabariik on seotud (näiteks seoses era- ja perekonnaelu austamisega vastavalt EIÕK artiklile 8).

Alates 1. juulist 2023 on § 14a lõike 2 punkt d tunnistatud kehtetuks.

Põhikohtuasja asjaolude ja menetluse lühiülevaade

- 1 Aprillis 2019 esitas A. B. rahvusvahelise kaitse taotluse, millest ilmnevad järgmised asjaolud: A. B. saabus Tšehhi Vabariiki 2006. aasta juulis ja elas seal elamisloa alusel, ettevõtlusega tegelemise eesmärgil. 2018. aasta augustis esitas A. B. elamisloa pikendamise taotluse, mis jäeti rahuldamata. 2011. või 2012. aastal A. B. reisidokumendid ja alalise elukohaga seotud dokumendid väidetavalt varastati. A. B. käis viimati Usbekistanis puhkusel 2008. aastal. Seal elab tema vend, kellega tal aga puudub kontakt. Usbekistani politseinikud tapsid A. B. poja, detsembris 2018 suri Tšehhi Vabariigis tema naine. A. B. esitas ka arstitõendi, millest nähtub, et tal on vaimse tervise häired. Seoses hirmuga tagasipöördumise ees märkis A. B., et ta kardab, et politsei peab ta lennujaamas kinni, kuna ta ei ole saatkonnas registreeritud, mille eest ootab teda trahv või vangistus.
- 2 Veebruaris 2020 tehtud otsusega keeldus vastustaja A. B-le rahvusvahelist kaitset andmast (vastustaja esimene otsus). Krajský soud v Praze (Praha maakonnakohus) tühistas selle otsuse oma 17. juuni 2021. aasta otsusega põhjendusel, et see otsus ei olnud kontrollitav (*nepřezkoumatelné*) seoses varjupaigaseaduse § 14a lõike 2 punktiga d. Kohus heitis vastustajale ette eelkõige seda, et ta ei võtnud arvesse A. B. perekonna- ja eraelu puudutavaid fakte ning sellest tulenevat sidet Tšehhi Vabariigiga, tema terviseseisundit ega tema poja mõrva.

² Varem kehtinud nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/83/EÜ miinimumnõuete kohta, mida kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad täitma, et saada pagulase või muul põhjusel rahvusvahelist kaitset vajava isiku staatus, ja antava kaitse sisu kohta (ELT 2004, L 304, lk 12; ELT eriväljaanne 19/07, lk 96) (edaspidi „direktiiv 2004/83“).

- 3 Oma 20. oktoobri 2022. aasta otsusega keeldus vastustaja uuesti A. B-le rahvusvahelist kaitset andmast (vastustaja teine otsus). Vastustaja märkis eelkõige, et A. B. puhul ei ole täidetud täiendava kaitse andmise eeldus varjupaigaseaduse § 14a lõike 2 punkti d alusel, sest tuvastatud asjaolud ei näita, et tal oleks tekkinud tugevad sotsiaalsed või eraelulised sidemed Tšehhi Vabariigiga.
- 4 Krajský soud v Brně (Brno maakonnakohus) lükkas vastustaja teise otsuse tagasi oma 17. mai 2023. aasta otsusega, sest see ei olnud jätkuvalt kontrollitav seoses varjupaigaseaduse § 14a lõike 2 punktiga d. Kohus heitis vastustajale ette, et see võttis peamiselt arvesse asjaolusid, mis rääkisid A. B. kahjuks (s.t et tal puudus elukoht, ta ei olnud oma ebaseaduslikku riigis viibimist seadustanud ja ta oli suurema osa oma elust veetnud Usbekistanis), hoolimata sellest, et A. B. tõi esile mitu faktilist asjaolu, mille tõttu ta leidis, et tema suhtes riigist lahkumise kohustuse kehtestamine oleks ebaproportsionaalne sekkumine tema eraellu. Selles kontekstis viitas A. B. eelkõige Tšehhi Vabariigis elamise kestusele, oma vanusele ja terviseprobleemidele, sotsiaalsete ja perekondlike sidemete puudumisele Usbekistanis ning oma tšehhi keele oskusele. Krajský soud v Brně (Brno maakonnakohus) märkis lisaks, et vastustaja oleks pidanud võtma arvesse A. B. Tšehhi Vabariigis elamise kestust, mitte ainult vahetult otsuse tegemisele eelnenud aega. Nimelt oli A. B-l varem nii elu- kui töökoht ja suurema osa Tšehhi Vabariigis elatud ajast oli tal olnud ka kehtiv elamisluba. Krajský soud v Brně (Brno maakonnakohus) lisas, et hindamaks õigesti A. B. sidemete tugevust Tšehhi Vabariigiga, oleks vastustaja pidanud hankima A. B. käest palju rohkem teavet tema eraelu kohta ja tutvuma tema rändeandmetega.
- 5 Oma 9. novembri 2023. aasta otsusega, mille peale on esitatud käesolev kaebus eelotsuse taotluse esitanud kohtule, keeldus vastustaja uuesti A. B-le rahvusvahelist kaitset andmast (vastustaja kolmas otsus). Nimelt vestluse alusel, milles A. B. kirjeldas üksikasjalikult oma eraelu, asus vastustaja seisukohale, et tal puuduvad tugevad sotsiaalsed ja eraelulised sidemed Tšehhi Vabariigiga. Seda järeldust kinnitab ka A. B. avaldus tema abikaasa säilmete kohta, mille olemasolu on maakonnakohtud varasemates menetlustes pidanud võimalikuks eraeluliseks sidemeks Tšehhi Vabariigiga. A. B. ei tea, kus asub urn tema abikaasa säilmetega, ja ta ei ole seda isegi pärast kehtivate dokumentide saamist 2019. aastal vastu võtnud. Lõpuks väitis vastustaja, et ka A. B. tervises seisund ei anna alust anda talle täiendav kaitse varjupaigaseaduse § 14a lõike 2 punkti d alusel.
- 6 Vastustaja kolmanda otsuse peale esitatud kaebuses heitis A. B. vastustajale ette, et viimane ei hinnanud täielikult tema era- ja perekonnaelu ning faktilisi asjaolusid, mis räägivad rahvusvahelise kaitse andmise kasuks, eelkõige tema eraellu sekkumise tõttu. Vastustaja võttis oma hinnangu aluseks otsuse tegemisele eelnenud perioodi, aga ei võtnud arvesse A. B. varasemat pikaajalist elamist [Tšehhi Vabariigis] ajal, mil tal oli töö- ja elukoht ning mil ta lõimus edukalt Tšehhi ühiskonda. Vastustaja ei võtnud arvesse ka asjaolu, et A. B. on haige ja on jõudnud juba pensioniikka.

Eelotsusetaotluse põhjenduste kokkuvõte

- 7 Eelotsusetaotluse esitanud kohus püüab kindlaks teha, kas liidu õigusega on vastuolus see, kui liikmesriik reguleerib täiendavat kaitset oma riigisisises õiguses nii, et lisaks direktiivi 2011/95 artikli 15 punktides a kuni c loetletud suure kahju liikidele sõltub täiendava kaitse andmine muud liiki suurest kahjust, mis seisneb selles, et rahvusvahelise kaitse taotlejale riigist lahkumise kohustuse kehtestamine oleks vastuolus asjaomase liikmesriigi rahvusvaheliste kohustustega eeldusel, et see vastuolu on seotud olukorraga rahvusvahelise kaitse taotleja päritoluriigis. Täpsemalt soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas selliseid õigusnorme saab pidada soodsamateks normideks direktiivi 2011/95 artikli 3 tähenduses.
- 8 Esmajärjekorras viitas eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohu lahenditele, mis puudutavad direktiivi 2011/95 artikli 3 tõlgendamist.
- 9 Eelotsusetaotluse esitanud kohus tuletas meelde, et direktiivi 2011/95 reguleerimisalast jäävad välja isikud, kellele lubatakse jääda liikmesriikide territooriumile põhjustel, mis ei tulene mitte rahvusvahelise kaitse vajadusest, vaid kaastundest või humanitaarsetest kaalutlustest [tõlkija märkus: tšehhikeelses versioonis on mõiste „tulenevalt kaastundest“ asemel kasutatud mõistet „perekondlikel kaalutlustel“]³. Seejärel viitas eelotsusetaotluse esitanud kohus kohtuotsusele B. ja D., millest järeldub, et liikmesriigi õigusnormid, mis annavad varjupaigaõiguse isikule, kellele selle õiguse andmine on välistatud direktiivi 2004/83 välistamisklausli alusel, on selle direktiiviga vastuolus. Liikmesriigid võivad aga oma riigisisese õiguse alusel tunnistada niisuguse isiku varjupaigaõigust, tingimusel et ei kaasne oht, et see teist liiki kaitse aetakse segi pagulase staatusega direktiivi 2004/83 tähenduses.
- 10 Kohtuotsuses M'Bodj sedastas Euroopa Kohus, et direktiivi 2004/83 üldise ülesehituse ja eesmärkidega oleks vastuolus direktiivis ette nähtud staatuste andmine kolmandate riikide kodanikele, kes on olukorras, millel ei ole mingit seost rahvusvahelise kaitse loogikaga. Seega ei saa liikmesriigi õigusnorme, mille alusel antakse täiendava kaitse raames õigus jääda liikmesriigi territooriumile raskelt haigele isikule, kes ei saaks oma päritoluriigis piisavat arstiabi, pidada soodsamateks normideks selle direktiivi artikli 3 tähenduses⁴.
- 11 4. oktoobri 2018. aasta otsuses Ahmedbekova, C-652/16, EU:C:2018:801 (edaspidi „kohtuotsus Ahmedbekova“), jõudis Euroopa Kohus direktiivi 2011/95 artiklile 23 viidates järeldusele, et liikmesriik võib ette näha, et direktiivi artikliga 3 kehtestatud süsteemi kohaselt ühele pereliikmele rahvusvahelise kaitse

³ Vt direktiivi 2011/95 põhjendus 15 ja Euroopa Kohtu 9. novembri 2010. aasta otsus B. ja D., C-57/09 ja C-101/09, EU:C:2010:661 (edaspidi „kohtuotsus B. ja D.“), ning 18. detsembri 2014. aasta otsus M'Bodj, C-542/13, EU:C:2014:2452 (edaspidi „kohtuotsus M'Bodj“), mis puudutab direktiivi 2004/83.

⁴ Samale järeldusele jõudis Euroopa Kohus ka oma 18. detsembri 2014. aasta otsuses Abdida, C-562/13, EU:C:2014:2453 (edaspidi „kohtuotsus Abdida“).

andmise korral laiendatakse seda kaitset ka selle perekonna teistele liikmetele, tingimusel et nende suhtes ei kohaldata pagulase staatuse andmata jätmise [välistamise] alust ja et nende olukord on perekonna ühtsuse säilitamise vajaduse tõttu seotud rahvusvahelise kaitse loogikaga⁵.

- 12 Eelotsusetaotluse esitanud kohus juhib lisaks tähelepanu sellele, et eespool viidatud kohtupraktikast tulenevad põhimõtted on kokkuvõtlikult esitatud pagulase ja rändeõiguse kohtunike rahvusvahelise liidu (IARMJ) Euroopa sektsiooni juhtimisel koostatud ja Euroopa Liidu Varjupaigaameti (EUAA) avaldatud kohtulikus uuringus rahvusvahelise kaitse saamise õiguse kohta, mis sisaldab eelkõige selliseid järeldusi.
- 13 Liikmesriigi õigusnormide alusel võib varjupaigaõiguse anda isikutele, kes ei kuulu direktiivi 2011/95 reguleerimisalasse, kuid vahet tuleb teha riigisisel ja rahvusvahelisel kaitset selle direktiivi kohaselt. See rahvusvaheline kaitse eeldab, et tagakiusamise või suure kahju allika saab tuvastada. Lisaks ei kuulu tõenäoliselt direktiivi 2011/95 reguleerimisalasse niisuguse isiku olukord, kellele on tema päritoluriigis osaks saanud traumaatiline sündmus, mis ei ole seotud praeguse tagakiusamishirmu ega suure kahju tekkimise reaalse ohuga. Sellisel juhul on see kaitse kaalutusõigusest tulenevatel põhjustel, lähtuvalt kaastundest või humanitaarsetest kaalutlustest. Seevastu pagulase staatuse või täiendava kaitse staatuse, mis antakse selle direktiivi alusel pagulase staatuse saanud isiku pereliikmetele, kuulub direktiivi 2011/95 artikli 3 reguleerimisalasse. Seejuures ei ole Euroopa Kohus veel lõplikult otsustanud, millal kuuluvad soodsamad normid viidatud direktiivi reguleerimisalasse, eelkõige seoses selliste soodsamate normidega, mille alusel määratakse kindlaks, kes kvalifitseerub pagulaseks või täiendavat kaitset vajavaks isikuks.
- 14 Lõpuks viitas eelotsusetaotluse esitanud kohus kohtujurist J. Richard de la Touri 12. mai 2021. aasta ettepanekule kohtuasjas Bundesrepublik Deutschland (perekonna ühtsuse säilitamine) (C-91/20), millest nähtub, et liikmesriik ei või kasutada „oma manööverdamisruumi, et määratleda neid ühiseid mõisteid ja kriteeriume erinevalt ning võtta vastu õigusnormid, mille kohaselt võib pagulase staatuse või täiendava kaitse staatuse anda muudel põhjustel kui need, mis on direktiivis 2011/95 sõnaselgelt nimetatud [...]“.
- 15 Käesoleval juhul on eelotsusetaotluse esitanud kohtul kahtlusi seoses varjupaigaseaduse eespool viidatud § 14a lõike 2 punktiga d, milles on lisaks direktiivi 2011/95 artikli 15 punktides a kuni c ette nähtud suure kahju liikide loetelule ette nähtud ka teist liiki suur kahju, mis seisneb selles, et välismaalasele riigist lahkumise kohustuse kehtestamine on vastuolus Tšehhi Vabariigi rahvusvaheliste kohustustega.

⁵ Seda järeldust kinnitas Euroopa Kohus oma 9. novembri 2021. aasta otsuses Bundesrepublik Deutschland (perekonna ühtsuse säilitamine), C-91/20, ECLI:EU:C:2021:898 (edaspidi „kohtuotsus Bundesrepublik Deutschland“).

- 16 Selle liikmesriigi õigusnormi⁶ mõte ja eesmärk oli asendada varjupaigaseaduse § 91 lõike 1 punktis b sätestatud konkreetne takistus lahkumiskohustuse kehtestamisele ning takistada EIÕK artikli 8 rikkumist välismaalaste puhul, kellele ei ole antud varjupaika mingil kujul. Selle § 14a lõike 2 punktiga d on Tšehhi seadusandja tõepoolest otsustanud täita oma positiivseid kohustusi, mis tulenevad EIÕK viidatud artiklist.
- 17 Varem on liikmesriigi kohtupraktikas tõlgendatud § 14a lõike 2 punkti d väljakujunenud viisil – täiendava kaitse andmise põhjus võis seisneda pelgalt asjaolus, et rahvusvahelise kaitse taotlejale riigist lahkumise kohustuse kehtestamine on vastuolus Tšehhi Vabariigi rahvusvaheliste kohustustega. Tegemist võis olla juhtumiga, kus taotleja oli rajanud Tšehhi Vabariigis sellised perekondlikud või isiklikud sidemed, et ainuüksi riigist lahkumise vajadus oleks kujutanud endast ebaproportsionaalset sekkumist tema perekonna- või eraellu.
- 18 Pärast kohtuotsust M’Bodj jõudis liikmesriigi kohus järeldusele, et varjupaigaseaduse § 14a lõike 2 punkt d lisati Tšehhi õigusesse liidu õigust rikkudes. See oli aga vastuolu, mis toimus eranditult rahvusvahelise kaitse taotleja kasuks. Direktiivil 2011/95 ei saanud olla vahetut õiguspõhju õigussubjekti kahjuks, mistõttu ei saanud ei haldusasutused ega -kohtud seda vastuolu arvesse võtta.
- 19 15. veebruaril 2024 võttis rozšířený senát Nejvyššího správního soudu (Tšehhi Vabariigi kõrgeima halduskohtu laiendatud kolleegium; edaspidi „laiendatud kolleegium“) aga vastu resolutsiooni, mille alusel muudeti kõnealuse § 14a lõike 2 punkti d senist tõlgendust, ja lähtus uues tõlgenduses direktiivi 2011/95 kaudselt mõjust rahvusvahelist kaitset taotlevate isikute kahjuks. Laiendatud kolleegium sedastas, et seda täiendavat kaitset võib anda välismaalasele, kes vastuolu korral Tšehhi Vabariigi rahvusvaheliste kohustustega võib kannatada suurt kahju oma päritoluriigis, mitte aga vastuvõtvast liikmesriigis.
- 20 Laiendatud kolleegium lähtus eeldusest⁷, et konkretselt direktiivi ülevõtmiseks vastu võetud liikmesriigi õigusnormi tõlgendamisel tuleb arvestada asjaomase direktiivi sõnastust ja eesmärki, seejuures on liikmesriigil õigus kohaldada seda tõlgendust ka õigussubjektide suhtes⁸. Euroopa Kohtu praktika alusel⁹ sedastas

⁶ Vt viide seaduse eelnõu põhjendusele, millega lisati varjupaigaseadusesse § 14a, mis on esitatud käesoleva kokkuvõtte osas „Viidatud liikmesriigi õigusnormid“.

⁷ Selles kontekstis tugines laiendatud kolleegium järgmistele Euroopa Kohtu otsustele: 10. aprillil 1984. aasta kohtuotsus Von Colson, C-14/83, EU:C:1984:153, punkt 26; 13. novembri 1990. aasta kohtuotsus Marleasing, C-106/89, EU:C:1990:395, punkt 8; 14. juuli 1994. aasta kohtuotsus Faccini Dori, C-91/92, EU:C:1994:292, punkt 26; 5. oktoobri 2004. aasta kohtuotsus Pfeiffer ja teised, C-397/01, EU:C:2004:584, punktid 113–116.

⁸ Vt Euroopa Kohtu 8. oktoobri 1987. aasta otsus Kolpinghuis Nijmegen, 80/86, EU:C:1987:431, punktid 12–14; 5. juuli 2007. aasta kohtuotsus Kofoed, C-321/05, EU:C:2007:408, punkt 45.

⁹ Nimelt kohtuotsused M’Bodj, Bundesrepublik Deutschland ja Ahmedbekova.

laiendatud kolleegium, et direktiivi 2011/95 artikliga 3 on vastuolus see, kui liikmesriik kehtestab või säilitab õigusnormi, millega antakse täiendavat kaitse välismaalastele, kes on olukorras, millel ei ole mingit seost rahvusvahelise kaitse loogikaga¹⁰. Samal ajal on varjupaigaseaduse § 14a lõike 2 punkti d varasem tõlgendus, mille kohaselt võib täiendavat kaitset anda, kui rahvusvahelise kaitse taotlejale riigist lahkumise kohustuse kehtestamine ise on vastuolus Tšehhi Vabariigi rahvusvaheliste kohustustega, selle loogikaga vastuolus, sest see ei võta arvesse asjaolu, et täiendava kaitse eesmärk on oma olemuselt kaitsta taotlejat suure kahju eest tema päritoluriigis. Laiendatud kolleegiumi arvates on selline tõlgendus seega ilmselgelt vastuolus direktiivi 2011/95 artikliga 3 ja Euroopa Kohtu praktikaga.

- 21 Seevastu on laiendatud kolleegiumi arvates liidu õigusega kooskõlas olukord, kus täiendavat kaitse puudutab üksnes kahju, mis rahvusvahelise kaitse taotlejat päritoluriigis ähvardab seetõttu, et talle on kehtestatud kohustus lahkuda vastuvõtvas riigist, ehk olukord, kus vastuolu Tšehhi Vabariigi rahvusvaheliste kohustustega on seotud päritoluriigiga, mitte vastuvõtva liikmesriigiga. Selline olukord võib tekkida näiteks siis, kui välismaalast ähvardaks tema päritoluriigis lapstööjõuna kasutamine, sunniviisiline abielu, süüdimõistmine teo eest, mis ei olnud selle toimepanemise ajal kuritegu, või arstiabi andmisest keeldumine, hoolimata sellest, et tema tervisele võib tekkida suur kahju. Sellistel juhtudel ei saaks rahvusvahelise kaitse taotleja täiendavat kaitset varjupaigaseaduse § 14a lõike 2 punktide a–c kohaselt [mis vastab direktiivi 2011/95 artikli 15 punktidele a–c].
- 22 Lõpuks rõhutas laiendatud kolleegium, et oleks soovitatav, et Tšehhi seadusandja võtaks rohkem arvesse juhtumeid, mis ei ole hõlmatud varjupaiga või täiendava kaitse kohaldamisalaga. Kuid ta ei saa seda siiski teha, laiendades täiendavat kaitset viisil, mis on vastuolus selle eesmärgiga. Nimelt tuleneb see kaitse liidu õigusest, mis piirab märkimisväärselt liikmesriigi seadusandjat selle ülevõtmisel. Kaitset riigist lahkumise kohustuse kui sellise kehtestamise eest pakub selles olukorras lahkumiskohustuse kehtestamise menetlus või väljasaatmismenetlus.
- 23 Eelotsusetaotluse esitanud kohus kahtleb aga, kas laiendatud kolleegiumi esitatud tõlgendus varjupaigaseaduse § 14a lõike 2 punktile d on kooskõlas liidu õigusega.
- 24 Eeltoodu kontekstis leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus eelkõige, et laiendatud kolleegium viitas kohtuotsustele Bundesrepublik Deutschland ja Ahmedbekova näitena selle kohta, et rahvusvahelise kaitse loogikaga ei ole vastuolus põgeniku saatuse automaatne andmine liikmesriigi tasandil sellise staatuse saanud isiku pereliikmetele. Kuigi Euroopa Kohus mõnis nendes kahes kohtuotsuses tõepoolest, et direktiivi 2011/95 artikli 3 alusel võib rahvusvahelise kaitse anda perekondlikel kaalutlustel, on see eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul nii seetõttu, et kohustus anda rahvusvahelise kaitse saaja pereliikmetele olemuselt

¹⁰ Laiendatud kolleegium leidis, et see küsimus on selge, ega esitanud seetõttu Euroopa Kohtule eelotsuse küsimust.

sarnane staatus kehtestati liikmesriikidele selle direktiivi enda artiklis 23. Mis puudutab aga EIÕK artikli 8 eksterritoriaalset mõju¹¹, mis laiendatud kolleegiumi arvates on ainus võimalik mõju nimetatud § 14a lõike 2 punkti d tõlgendamisel ja kohaldamisel, siis direktiivis 2011/95 ei ole midagi sellist ette nähtud.

- 25 Seejuures jäeldas eelotsusetaotluse esitanud kohus kohtuotsustest M'Bodj ja Abdidi, et Euroopa Kohus on rahvusvahelise kaitse loogikast välja jätnud olukorra, kus rahvusvahelise kaitse taotleja kannatab kahju¹² oma päritoluriigis. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul ei tulene nendest kohtuotsustest ega ka kohtuotsustest Bundesrepublik Deutschland ja Ahmedbekova, et varjupaigaseaduse § 14a lõike 2 punkti d reguleerimisala piiramine ainult EIÕK artikli 8 (või muude EIÕK sätete) eksterritoriaalse rikkumise juhtumitele on kooskõlas direktiiviga 2011/95. Seega kaalutleb eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas kohtuotsuste M'Bodj ja Abdida kontekstis saab sel viisil tõlgendatud liikmesriigi õigusnormi pidada selle direktiivi reguleerimisalasse mittekuuluvaks liikmesriigi õigusnormiks, mis tagab EIÕKst tulenevate õiguste kaitse.
- 26 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib ka, et tema arvates on varjupaigaseaduse § 14a lõike 2 punkt d vastuolus direktiiviga 2011/95. Selles sättes on soovimatul viisil segi aetud õigusnorm, mida varem käsitati riigist lahkumise kohustuse kehtestamise takistusena, ja liidu õigusest tulenev täiendav kaitse. Kuigi võib väita, et tegelikult ei ole see säte kunagi reguleerinud täiendavat kaitset liidu õiguse tähenduses ja et materiaalsest seisukohast on tegemist riigist lahkumise kohustuse kehtestamise takistuse asendamisega, ei ole selle sätte alusel täiendavat kaitset kasutavate isikute dokumentides märgitud, et tegemist on muu institutsiooniga kui täiendav kaitse liidu õiguse tähenduses, ja seega on neil ka teistes liikmesriikides kõik sellest staatusest tulenevad õigused¹³.
- 27 Viidates olukordadele, kus laiendatud kolleegiumi arvates võiks kohaldada tema esitatud tõlgendust varjupaigaseaduse § 14a lõike 2 punktile d, märkis eelotsusetaotluse esitanud kohus, et paljudes neist oleks rahvusvahelise kaitse taotlejal õigus saada pagulase staatus või täiendava kaitse staatus direktiivi 2011/95 artikli 15 punkti b kohaselt. Seega kahtleb eelotsusetaotluse esitanud kohus selles, kas direktiiviga on kooskõlas EIÕK mistahes sätte (välja arvatud artiklid 2 ja 3) eksterritoriaalsel mõjul põhinevate tõsiste kahjude juhtumid, mis on reguleeritud viisil, mis ulatub direktiivi raamidest kaugemale.
- 28 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates oleks sobivam lähenemisviis, mis tunnustab direktiivi 2011/95 nn ümberpööratud vertikaalset vahetut õigusmõju. Selle artiklist 3 tuleneb, et soodsamad liikmesriigi normid peavad olema selle

¹¹ Või EIÕK muud sätted, v.a artiklid 2 ja 3.

¹² Kahju seisneks neil juhtudel selles, et vajalik ravi päritoluriigis puudub.

¹³ Selles kontekstis viitas eelotsusetaotluse esitanud kohus kohtuotsusele B. ja D., milles Euroopa Kohus lubas anda varjupaika liikmesriigi põhiseadusliku õiguse alusel, kuid see liikmesriigi õiguse institutsioon erines terminoloogia ja funktsiooni poolest liidu õiguse institutsioonidest.

direktiiviga kooskõlas. Varjupaigaseaduse § 14a lõike 2 punkti d alusel antakse seejuures välismaalastele täiendav kaitse ka juhtudel, mil kõnealuse direktiivi artikli 15 alusel seda ei anta. Seega kohaldatakse vahetult direktiivi artiklist 3 tulenevat reeglit, mille kohaselt ei saa liikmesriigid kehtestada soodsamaid norme, et otsustada, kes kvalifitseerub pagulaseks või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavaks isikuks, kui need normid ei ole kooskõlas kõnealuse direktiiviga. Tšehhi seadusandja on seda põhimõtet aga rikkunud.

- 29 Kuigi käesolevas kohtuasjas on täidetud selle sätte vahetu õigusmõju tunnustamise tingimused (s.t selgus, tingimusteta laad ja ülevõtmistähtaja möödumine), on tegemist vahetu õigusmõjuga, mis on suunatud õigussubjekti vastu, mis Euroopa Kohtu praktika kohaselt¹⁴ ei ole lubatav.
- 30 Seega, kui varjupaigaseaduse § 14a lõike 2 punkt d on vastuolus liidu õigusega, siis oleks eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul asjakohane varasemas kohtupraktikas valitud lahendus¹⁵, et see vastuolu ei saa toimida rahvusvahelise kaitse taotlejate kahjuks.
- 31 Eeltoodud põhjustel otsustas eelotsusetaotluse esitanud kohus esitada Euroopa Kohtule eelotsuse küsimuse. Kui Euroopa Kohus asuks seisukohale, et varjupaigaseaduse § 14a lõike 2 punkt d on vastuolus liidu õigusega, siis saaks eelotsusetaotluse esitanud kohus kohaldada seda õigusnormi täiel määral edasi direktiivi 2011/95 nn ümberpööratud vertikaalse vahetu õigusmõju alusel. Selle tulemusena jääks kehtima Krajský soud v Praze (Praha maakonnakohus) ja Krajský soud v Brně (Brno maakonnakohus) seisukohad, nagu ka nende kahtlused seoses vastustaja varasemate otsustega, sest vastustaja ei hinnanud nende kohtute arvates piisavalt seda, kas Tšehhi Vabariigi rahvusvaheliste kohustustega on kooskõlas sekkumine A. B. eraellu, sealhulgas vastuvõtvast liikmesriigis. Seejärel analüüsiks eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt seda, kas vastustaja on neid õiguslikke seisukohti järginud. Kui Euroopa Kohus jõuaks vastupidisele järeldusele, siis mõjutaks see vahetult nende A. B. väidete põhjendatust, mis põhinevad varjupaigaseaduse § 14a lõike 2 punktil d.

¹⁴ Vt 5. juuli 2007. aasta kohtuotsus Kofoed, C-321/05, EU:C:2007:408, punkt 42; 8. oktoobri 1987. aasta kohtuotsus Kolpinghuis Nijmegen, 80/86, EU:C:1987:431, punktid 9 ja 13; 11. juuni 1987. aasta kohtuotsus Pretore di Salò versus X, EU:C:1987:275, 14/86, punktid 19–20; 26. septembri 1996. aasta kohtuotsus Arcaro, C-168/95, EU:C:1996:363, punktid 36–37; 3. mai 2005. aasta kohtuotsus Berlusconi ja teised, C-387/02, C-391/02 ja C-403/02, EU:C:2005:270, punktid 73–74; 27. veebruari 2014. aasta kohtuotsus OSA, C-351/12, EU:C:2014:110, punkt 47.

¹⁵ Vt käesoleva kokkuvõtte punkt 18.